

DUMITRIȚA FLORINA TODORAN (POP)

"Petru Maior" University of Târgu-Mureș

INTEGRATORY VISION AND LEARNED SPIRIT: SEPTIMIU BUCUR

Abstract: Over time many voices were justified or not, tried to emphasize the superiority of writing Transylvanian compared with the authors in other geographical areas of the country. Romanian newspaper writing task development in Târgu Mures was assumed by a whole generation of writers to newspaper journalists, by adoption "cultural elites representing Târgu Mures in various fields, who have assumed the mission of journalistic writing consecration. Septimiu Bucur, critic and essayist born in the land Mures, formed at the school of the great teachers and thinkers such as Nicolae Iorga and C. Radulescu-Motru approach literature with a serious philosophical training. Performing columnist, critic, essayist, literary and philosophical, editor or contributor to numerous magazines in the interwar period as well: Progress and Culture, Thought Romanian, Today, Literary life, Gândirea, Crushed stone, New word, Romania, Romania literary etc., between 1940-1943.

To be considered a true critic, Septimius Bucur face consecrate works of Romanian literature by reproducing their rereading new viewpoints, where things seemed completely straight.

Keywords: Septimiu Bucur, journalistic writing, the interwar period, critic, demonstration polemical, integrating vision.

“Caracteristic e că, deocamdată, oricare ar fi insuficiențele criticii actuale, lipsită de personalități puternice, ea a izbutit să disocieze conceptul estetic de cel etic și etnic și, cu mijloace încă parțiale, lucrează în domeniul propriu al esteticului: iată semnul sub care critica a pășit din primul pătrar al veacului spre evoluții necunoscute încă.”¹

Lărgirea publicului cititor de literatură, creșterea spectaculoasă a activității editoriale, expansiunea presei culturale, extinderea bazei instituționale a studiilor literare, catedre universitare, posturi în învățământul liceal etc., acordarea de sprijin financiar prin subvenții și burse, toate acestea au favorizat o dezvoltare fără precedent a criticii literare în perioada interbelică.

Critica își diversifică în continuare funcțiile și formele, de la simpla recomandare de lectură la aspirația către o viziune integratoare asupra întregii literaturi române, de la textul foiletonistic la marile sinteze.

Dezbaterea metodologică caracteristică pentru această etapă se poartă între adepții criticii impresioniste, luându-și ca punct de pornire reacția subiectivă a criticului la opera discutată, și susținătorii criticii științifice, care propun metode menite să asigure demersului lor un surplus de obiectivitate.

De-a lungul timpului au fost nenumărate vocile care, justificat sau nu, au încercat să sublinieze superioritatea scrisului ardelean în comparație cu al autorilor din alte zone geografice ale țării.

Sarcina dezvoltării scrisului gazetăresc românesc la Târgu-Mureș a fost asumată de o întreagă generație de scriitori la gazetă, jurnaliști „prin adopție” reprezentând elitele culturale ale Târgu-Mureșului în domenii diverse, care și-au asumat misiunea consacrării scrisului jurnalistic local fără vreo formație profesională în domeniul presei. Cei mai mulți dintre

¹ Eugen Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, vol. II, Evoluția criticii literare, 1926

aceștia erau profesori veniți la Târgu-Mureș după Marea Unire, în corpurile profesoriale ale școlilor românești înființate aici după 1918, pentru a compensa și în domeniul învățământului românesc lipsurile majore din perioada anterioară, când orașul avusese o singură școală primară românească.

Dezvoltarea învățământului local românesc a furnizat astfel culturii locale o primă generație de intelectuali care vor depune eforturi intense pentru compensarea deficitului cultural inițial, precum Vasile Netea, Vladimir Nicoară, Mihail Demetrescu, Eugen Nicoară, Vasile Al. George, Nicolae Albu, Aurel Filimon, Alexandru Ceușianu, Mihail Moldovan, Nicolae Crețu, Septimiu Bucur, Nicolae Sulică, Enea Popa, Em. I. Cocoș, Iustin Handrea, Iuliu Șerbănuțiu, Iustin Ilieșiu, Emil Dandea, Maximilian Costin, Ion Bozdog, Dimitrie Mărtinaș, Traian Marcu, Theodor A. Bogdan, Aurel Baciuc, Florea Bogdan, Horia Teculescu. Aceștia li s-au adăugat sporadic numeroase alte personalități care, fără a-și lega definitiv destinul de Târgu-Mureș, au contribuit pentru anumite perioade la devenirea presei orașului, precum criticul Ion Chinezu, fondatorul revistei clujene *Gând românesc*, profesor la Liceul „Al. Papiu Ilarian” din Târgu Mureș (între 1923-1925) și redactor cultural al publicației *Mureșul* în 1922, criticul și istoricul literar D. Panaitescu-Perpessicius – profesor în 1919-1920 la Arad și Târgu-Mureș², istoricul Ovidiu Drîmba – director al gazetei *Mureșul* în 1946 sau viitorul critic literar Ovidiu Papadima – redactor al primei reviste școlare mureșene *Îndemnul*³ (1924-1927), editată de Liceul „Al. Papiu Ilarian”.

Septimiu Bucur, critic și eseist născut pe meleagurile mureșene, format la școala unor mari dascăli și mari gânditori precum Nicolae Iorga sau C. Rădulescu-Motru, se apropie de literatură având o serioasă pregătire filosofică. „Frecventarea universului abstract al filosofiei nu tocește încă ascuțimea intuiției sale critice, a sensibilității față de opera literară și, în același timp, influențează stilul său critic în sensul unei mai sporite precizii și rigori analitice.”⁴

Critica literară realizată de Septimiu Bucur se deosebește de impresionismul lui George Călinescu sau al lui Eugen Lovinescu. Omului de carte, Septimiu Bucur nu îi sunt specifice metafora critică sau preocuparea expresă de limbajul critic ci optează pentru demonstrații polemice în studiile dedicate clasicilor, punând în prim plan argumentații stringente, expresii sobre.

Desfășoară activitate de cronicar, critic, eseist literar și filosofic, redactor sau colaborator la numeroase reviste din perioada interbelică, precum: *Progres și cultură*, *Gând românesc*, *Azi*, *Indemnul*, *Viața literară*, *Gândirea*, *Sfarmă piatră*, *Cuvântul nou*, *România*, *România literară* etc, între 1940-1943. A fost colaborator constant la *România literară* opunându-se sistematic față de atacurile împotriva creației lui Lucian Blaga de către I.N Soricu și a altor detractori, simpatiza cu ideologia literară a lui Octavian Goga. Este foarte apreciat în cercurile intelectuale pentru adâncimea gândirii sale și pentru rafinamentul intelectualului.

Deși își lasă amprenta în revistele mai sus enumerate, numele lui Septimiu Bucur este ignorat în critica și eseistica literară interbelică. Cauza? Autorul nu reușește să alcătuiască pe parcursul vieții un volum de cronici și eseuri literare, prin urmare, posteritatea l-a cam pierdut din vedere. Pe lângă acest lucru n-a fost genul de persoană care să atragă atenția asupra sa nedeclanșând polemici. Însă, textele sale critice, atât cele pe care a reușit să le publice cât și cele care au rămas în manuscris îi conferă statutul distinct de critic. Se ocupă de critica prozei

² Vasile Netea, *Memorii*, Ed. Nico, Fundația Culturală „Vasile Netea”, Târgu-Mureș, 2010, ediție îngrijită de Dimitrie Poptămaș, p. 216.

³ Vasile Dragoș, Iulian Boldea, Mihai Monoranu, Iulius Moldovan, *Liceul „Al. Papiu-Ilarian” la 75 de ani*, Târgu-Mureș, 1994, pp. 89-90.

⁴ Silvia Udrea, *Septimiu Bucur- restituiri*, Steaua Roșie, nr. 172, 22 iulie 1978, p. 3

discutând valabilitatea subiectelor și a temelor fiind un bun observator și analizator apreciind operele diversilor autori, desconsiderând operele altora.

Lucian Blaga, de exemplu, îl îndrăgește așa de tare că îi trimite mai toate cărțile sale cu autografe. Pe o carte, numită “Diferențele divine”, apărută în 1940, Blaga scrie: “ Lui Timi Bucur, bunului și strălucitului meu prieten. L. Blaga”. Deși e îndrăgit de Lucian Blaga și scrie foarte mult despre acesta, sora scriitorului, doamna Maria Bucur Graur spune că fratele ei figurează pe listele de securitate ce aveau legătură cu Lucian Blaga însă nu a fost mare prieten cu acesta, era mai mult o amiciție existând și o diferență de vârstă între Septimiu Bucur și Lucian Blaga.

Constantin Noica, în câteva din rândurile datate din 5.IV. 1937, îi scria din Sinaia: “ Mul stimat Domnule Bucur, vă datorez încă de la o lucrare mai veche de-a mea, un semn de recunoștință pentru cuvintele d-voastră, atât de înțeleghătoare, în legătură cu activitatea ce-o desfășor (...) Felul exact și adânc în care mă înțelegeți constituie pentru mine, o rară satisfacție de autor și (...) dacă mă puteam aștepta să fiu priceput în ce afirm, cu greu aș fi crezut să fiu priceput chiar și în cele ce subînțeleg în chip atât de șters..”

Vasile Băncilă, unul dintre primii exegeți ai lui Blaga, îi scria și el în 2 iunie 1937 din Brăila: “ Stimat Domnule Septimiu Bucur, prin aceasta îmi îngădui să trimit expresia celor mai bune felicitări pentru admirabilele d-voastră articole despre Lucian Blaga...”

După 1955 continuă să elaboreze studii aprofundate despre unii dintre cei mai importanți scriitori ai literaturii române, și anume clasicii, editate parțial în volumul postum “Banchetul lui Lucullus” împreună cu o selecție din cronicile literare antebelice. Activitatea sa este structurată pe două etape: cea de dinainte de momentul istoric al eliberării totale, naționale și sociale, a nord-vestului Transilvaniei de sub ocupația și administrația străină, caracterizată prin redactare de cronici literare, articole publicistice și cea de după Eliberare, care nu este cunoscută, caracterizată prin studii asupra valorilor literaturii române, cum ar fi: Eminescu, Caragiale, Rebreanu, Blaga, Goga etc.

Textele reunite în volumul “ Banchetul lui Lucullus” dedicate clasicii sunt înfăptuite între anii 1955 și 1963, în această perioadă Septimiu Bucur fiind preocupat de orice altceva doar de literatură nu. Însă, deși avea alte preocupări în viața diurnă, își dorește să facă parte din tradiția criticii interbelice având idei polemice astfel se confruntă cu marile valori clasice.

Pentru a fi considerat un critic autentic, Septimiu Bucur se confruntă cu operele consacrate ale literaturii române prin recitirea acestora reproducând noi puncte de vedere, acolo unde lucrurile păreau definitiv lămurite.

Atras de ideile criticii sociologice criticul vine cu o imagine integratoare asupra liricii eminesciene mutând socialul eminescian în zona filosoficului. Urmărește în lucrarea sa pesimismul eminescian din unele zone ale poeziei și spiritul combativ din alte zone, numind acest pesimism și spirit combativ „polaritate dialectică”. Aceste două laturi sunt foarte bine evidențiate critic în marile creații eminesciene: „Impărat și proletar”, „Epigonii”, „Scrisoarea I”, „Scrisoarea II”, „Scrisoarea III”. Deși unii critici afirmă despre Eminescu că este „un atlet al pesimismului filosofic” sau „ un adept al ideologiei conservatoare”, Septimiu Bucur are o părere total diferită despre marele poet român și încearcă să aducă o serie de argumente ignorând ceea ce „comentarii nemulțumiți” au afirmat. Acesta dedică în volumul său un capitol „Luceafărului poeziei românești” intitulat “ M. Eminescu de la poezia socială la „Luceafărul””. Aici își expune argumentele remarcabile asupra spiritului eminescian afirmând că acesta este mult mai complex decât cred „iubitorii” de formulări schematice. Criticul Septimiu Bucur încearcă să cuprindă monografic în volumul său opera eminesciană parcurgând un lung excurs prin poezia și proza marelui poet, descoperind elemente pentru o mai bună înțelegere a universului acestuia.

Următorul clasic pe care Septimiu Bucur îl are în vizor este Caragiale, studiul despre acesta având deasemenea tentă polemică. Criticul nu este deloc de acord cu afirmația lui

George Călinescu care spune că dramaturgul „a cultivat lumea lui Cațavencu din curată simpatie de comedigraf”⁵ și nu din spirit critic. Bucur este de părere că George Călinescu uită că și scriitorii mari din literatura română și universală au avut idealuri politice și că operele create au cu siguranță frânturi din idealurile lor. Caragiale are un temperament complex cu moșteniri contradictorii rămânând mereu viu și liber nefiindu-i niciodată teamă să se manifeste trecând cu ușurință și cu orgoliu peste toate dificultățile. Majoritatea contemporanilor lui Caragiale îl consideră un cabotin însă Bucur este de altă părere afirmând că trăsătura găsită de aceștia nu poate fi definitorie pentru caracterul caragelian deoarece este o notă frecvent întâlnită la creatorii de artă.

Astfel, studiile despre Eminescu și Caragiale, în care autorul polemizează cu optica sociologizantă sau, respectiv, cu cea estetizantă dau întreaga măsură a adâncimii de gândire a autorului.

În studiul *Poezia lui Lucian Blaga*, criticul urmărește câteva dintre ideile-cheie ale filosofiei acestuia în formulările metaforice ale versurilor: certitudinea misterului de dincolo de rațiune și de cuvinte, perceperea și trăirea timpului, tragismul metafizic, obsesia morții, „demonismul”, funcția revelatoare a metaforei, apartenența profundă la spiritualitatea românească etc. Opera lui Blaga a fost marea atracție intelectuală a lui Septimiu Bucur, însuși Blaga apreciind comentariile acestuia. Investigarea poeziei lui Blaga începe printr-o întrebare „E nevoie să cunoști pe Blaga filosoful pentru a înțelege pe Blaga poetul?”. Criticul îl situează pe Blaga deasupra lui Nietzsche afirmând că „filosofia lui este o lumină prețioasă și indispensabilă”⁶ însă ceea ce afirmă Bucur nu putem spune că este adevărat, chiar dacă criticul nostru este un cunoscător aplicat al filosofiei lui Blaga. În studiul său, Bucur pătrunde în străfundurile universului blagian, săpând și găsind interpretări proprii, demonstrând că poezia acestuia este una „a marilor elanuri vitaliste proiectate la scară cosmică și a identificării eului cu universul elementar”.⁷ Lirica lui Blaga cunoaște o evoluție marcată de drama „tristeții metafizice”, a omului problematic înstrăinat de secretele universului și aspirând spre regăsirea echilibrului originar, sub semnul unui „mit al reintegrării”, într-un spațiu ideal al mitologiei românești. Criticul nu fabulează în interpretarea poeziilor blagiene, nu inventează, lectura sa precum și însemnările făcute fiind fidele, riguroase, aplicate.

Dintr-un sentiment de justiție literară criticul mureșean și-a îndreptat atenția și asupra poeziei lui Octavian Goga considerând că lirica sa cuprinde o bună parte din bogăția sufletului românesc. În majoritatea poeziilor lui Goga tremură duișoia, jalea, plânsul. Această dispoziție psihică impune poeziilor o structură duală: jale și plâns demascator în prima parte și neliniște, amenințare și revoltă în a doua parte. Natura ia întruchipări religioase cu funcții estetice. Poezia nu e dominată de relația cu Divinitatea, atitudinea poetului alimentându-se din demonismul romantic sau din satanismul simbolic. Poezia lui Goga e „ca un arbore prin care circulă seve noi și personale”⁸ și e de admirat cum a reușit acesta, în secolul dominat de eminescianism, să aducă un glas original și puternic. „Puțini scriitorii tineri din literatura europeană au stăpânit în aceeași măsură ca Goga arta de a pune forța expresiei în slujba unei mari idei.”⁹ În cazul lui Octavian Goga, Septimiu Bucur corectează reflectarea lui parțial în conștiința literară. Poezia lui Goga fiind prea apăsător subordonată imperativelor unui moment istoric, uitându-se dimensiunile universalității sale, criticul dovedește imanența estetică a unei opera născute din răspunsul la contingent istorică,

⁵ George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Fundația pentru literatură și artă, București, 1941, p. 445

⁶ Serafim Duicu în prefața *Banchetul lui Lucullus*, Septimiu Bucur, Cluj-Napoca, Dacia, 1978, p. 14

⁷ Iulian Boldea, *Istoria didactică a poeziei românești*, Editura Aula, Brașov, 2005, p. 159

⁸ Septimiu Bucur, *op.cit.*, p. 130

⁹ *idem.*, p. 142

Septimiu Bucur intră în confruntare cu romanele lui Liviu Rebreanu unde face critică sociologică, tematică, genetică, tipologică, psihologică, literară. Rebreanu e de părere că un scriitor adevărat trebuie să trateze în opera sa problemele fundamentale ale poporului din care face parte. Criticul este foarte bine informat asupra biografiei autorului, este atent asupra detaliilor semnificative ce construiesc opera scriitorului descoperindu-le suportul psihologic. Tema centrală a romanelor lui Rebreanu este „țăranul român de totdeauna și de pretudindeni. Acestui țăran, Rebreanu i-a adus un omagiu înălțător care s-a întrupat într-un admirabil monument de creație epică, un monument a cărui faimă a trecut dincolo de granițele patriei întru cinstea pe deplin meritată a literaturii noastre moderne.”¹⁰

Septimiu Bucur realizează o critică de mediere între operă și cititor urmărind să-l inițieze pe ultimul, această strădanie a sa putându-l situa printre personalitățile distincte ale criticii românești contemporane. Acesta ține să ridice valoarea scriitorilor luați în vizor pe cele mai înalte culmi exagerând uneori dându-ne chiar impresia că-i idolatrizează.

O cultură bogată, un simț critic foarte bine dezvoltat, rafinament, frază seducătoare, judecăți penetrante, foarte multă informație oferită, pasiune literară ce reiese din ideile expuse, într-un singur nume, Septimiu Bucur. Toate aceste trăsături ale personalității sale ne sunt evidențiate în volumul conceput „Banchetul lui Lucullus”, volum dedicat scriitorilor clasici, marilor valori ale literaturii române. Exprimându-se furibund, în numele unui „naționalism integral”, „sănătos”, el crede că vehemența limbajului și negarea generală pot fundamenta o nouă ordine socială. Desființează dintr-un condei pe cei patru „titani ai cugetării iudaice: Marx, Freud, Bergson, Einstein” și se arată profund scârbit de „patrupedele” de la „Sburătorul”, de nulitățile de la „Viața românească” sau de lipsa totală de vocație vădită de T. Arghezi, G. Călinescu etc. pe care îi amenință. Rezumând, el proclamă „inexistența criticii românești” și „caducitatea” literaturii autohtone.¹¹ Expresie a unei atitudini pozitiviste față de opera literară, studiile lui Bucur, însuflețite de febră polemică, beneficiază de o anume densitate și rigoare a demonstrației. Trăsătura esențială a criticii lui Septimiu Bucur este viziunea sa integratoare, în care se poate întrezări “o soluție eliberatoare a sufletului modern care numai așa se poate smulge din drama zbuciumatelor sale trăiri contradictorii.” Neoumanismul care urmărește împăcarea eului cu armonia lumii este propriu și lui Septimiu Bucur.¹²

Bibliografia operei

1. Bucur, Septimiu, *Banchetul lui Lucullus*: pagini de critică literară. - Ed. îngrijită, prefață și note asupra ediției de Serafim Duicu, Cluj-Napoca, Dacia, 1978, 303 pagini (restituiri);

Bibliografie critică selectivă

1. Boldea, Iulian, *Istoria didactică a poeziei românești*, Editura Aula, Brașov, 2005;
2. Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Fundația pentru literatură și artă, București, 1941;
3. Dragoș, Vasile, Boldea, Iulian, Monoranu, Mihai, Moldovan, Iulius, *Liceul „Al. Papiu-Ilarian” la 75 de ani*, Târgu-Mureș, 1994;
4. Duicu, Serafim, *Formele neliniștii*, Editura Nico, Târgu-Mureș, 2012;
5. Lovinescu, Eugen, *Istoria literaturii române contemporane*, vol. II, Evoluția criticii literare, 1926;

¹⁰ *ibidem.*, p. 195

¹¹ http://www.crispedia.ro/Septimiu_Bucur

¹² Serafim Duicu, *Formele neliniștii*, Editura Nico, Târgu-Mureș, 2012, p. 480

6. Netea, Vasile, *Memorii*, Ed. Nico, Fundația Culturală „Vasile Netea”, Târgu-Mureș, 2010, ediție îngrijită de Dimitrie Poptămaș;

7. Papadima, Liviu, *Dicționarul general al literaturii române*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2006;

8. Zăciu, Mircea, *Dicționar esențial al scriitorilor români*, Editura Albatros, București, 2000.